

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนามนุษย์ให้มีคุณภาพ เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ การพัฒนาทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคมหรือการเมือง จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยพื้นฐานทางการศึกษาของประเทศเป็นปัจจัยสำคัญ การศึกษาขั้นพื้นฐานมีความสำคัญมากที่สุด เพราะเป็นการศึกษาระดับเดียวที่เปิดโอกาสให้คนไทยทุกคนเข้าเรียนได้อย่างทั่วถึงเสมอภาคกัน โดยประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศจะสิ้นสุดการศึกษาในระบบ โรงเรียนในระดับการศึกษานี้ ถ้าการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมีคุณภาพ ก็ส่งผลให้ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศมีคุณภาพด้วย และหากคุณภาพของการศึกษาขั้นพื้นฐานด้อยลงไป ก็หมายถึงความด้อยคุณภาพของประชากรส่วนใหญ่ของประเทศด้อยลงไปด้วย ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศ

การที่จะทำให้การศึกษาขั้นพื้นฐานมีคุณภาพ โรงเรียนมีคุณภาพได้นั้นอยู่ที่ผู้บริหารโรงเรียน คือ ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการโรงเรียนเป็นบุคคลที่สำคัญในการจัดการศึกษาและการพัฒนา (สมชัย วุฒิปรีชา 2539: 10) ซึ่งสอดคล้องกับ นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ (2529 : 9) ที่ได้กล่าวไว้ว่า ผู้บริหารเปรียบประดุจดวงประทีป เป็นหลักสำคัญของหน่วยงานมีอิทธิพลต่อผู้ได้บังคับบัญชา ต่อผลงานและคุณภาพของงานโดยส่วนรวม การที่ผู้บริหารจะประสบความสำเร็จได้นั้น จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีทักษะและประสบการณ์ควบคู่ไปกับ คุณลักษณะพื้นฐานของแต่ละบุคคล ได้แก่ พื้นฐานทางการศึกษา ซึ่งเดรกและโร (Drake and Roe 1986 : 31) ได้กล่าวว่าทักษะของผู้บริหารโรงเรียนประกอบด้วยทักษะ 5 ประการคือ ทักษะความคิดรวบยอด ทักษะเกี่ยวกับคน ทักษะด้านการศึกษาและการสอน ทักษะด้านเทคนิคการทำงาน และทักษะด้านความรู้ความคิดผู้บริหารโรงเรียนนอกจากเป็นผู้มีความรอบรู้ในภารกิจ กระบวนการ และทักษะต่าง ๆ แล้วต้องมีคุณลักษณะที่ควรแก่การยอมรับและยกย่องนับถือก็เป็นปัจจัยอีกประการหนึ่งของผู้บริหารที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับความเห็นของ ภิญญู สาร (2523 : 531) ที่กล่าวว่า

ผู้บริหารควรมีคุณลักษณะพิเศษ แตกต่างไปจากคนทั่ว ๆ ไป คือ ความมีชีวิตชีวาและคงทน มีความสามารถในการตัดสินใจ ความสามารถในการจูงใจ ความรับผิดชอบ ความฉลาดและมีไหวพริบ วิจิตร วรุตบางกูร และ สุพิชญา ธีระกุล (2523 : 74-76) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารที่มีความเป็นผู้นำ มีความรู้และประสบการณ์ มีมนุษยสัมพันธ์ มีคุณธรรม และมีสุขภาพดีจะเป็นผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพมีคุณภาพ สอดคล้องกับ อมร เริงใหญ่ กล่าวว่าจุดเน้นผู้บริหารมี 4 ประการ คือ คุณธรรม ทักษะ งาน และกระบวนการ

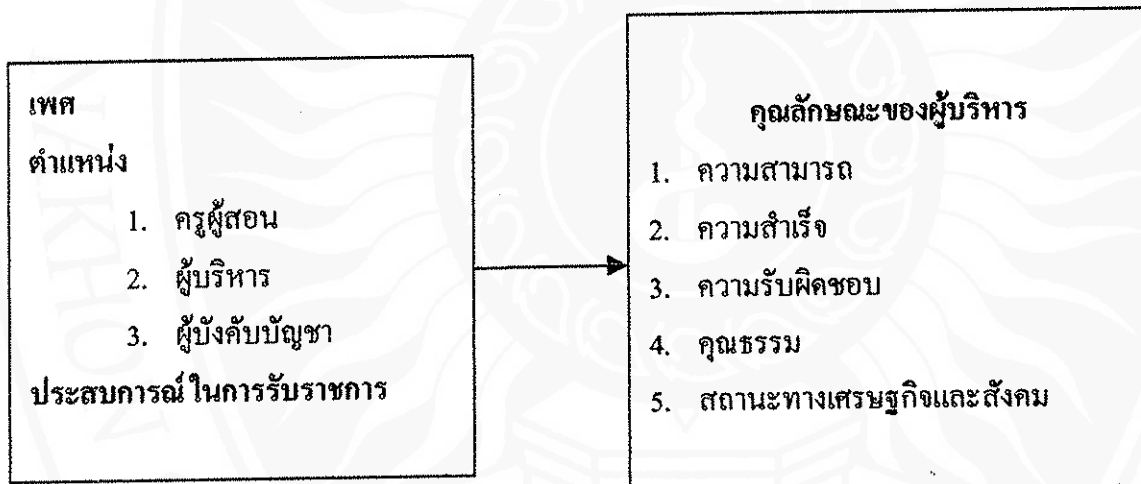
ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้มีส่วนร่วมในการปฏิรูปที่สำคัญยิ่ง เพราะเป็นบุคคลกลุ่มที่ต้องพัฒนาตนเอง และพัฒนานุเคราะห์ในหน่วยงาน เพื่อการดำเนินการปฏิรูปการศึกษาโดยเฉพาะการปฏิรูประบบการบริหารและการจัดการศึกษา เพราะในอนาคตอันใกล้ การศึกษาไทยจัดการศึกษา 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย (มาตรา 15 พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542) ในการจัดการศึกษาทั้ง 3 รูปแบบ การศึกษาในระบบซึ่งต้องมีผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบสูงสุดในองค์การ ถ้าหากโรงเรียนไม่เป็นที่ยอมรับ นักเรียนจะอยู่นอกระบบ หรือจะศึกษาตามอัธยาศัยกันมากขึ้น ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบสูงสุดในการจัดการศึกษาระบบ โรงเรียนมีคุณลักษณะอย่างไร เพื่อที่จะให้มีนักเรียนเข้าเรียนในโรงเรียน ผู้บริหารจะทำให้โรงเรียนประสบความสำเร็จ เป็นที่ยอมรับของครู นักเรียน ผู้ปกครอง และสังคม จากการสัมมนาเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนซึ่งจัดโดยคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (2530 : 1) สรุปได้ว่า ในการใช้การศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชนของโรงเรียนแต่ละโรงเรียนประสบความสำเร็จมากน้อยต่างกัน เนื่องจากคุณลักษณะของผู้บริหารแตกต่างกัน จึงกล่าวได้ว่า การจัดการศึกษาที่ประสบผลสำเร็จต้องอาศัยคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนเป็นองค์ประกอบสำคัญ จากการจัดการศึกษาของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งผลการจัดการศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช 2542 : 10) สาเหตุหนึ่งเกิดจากผลของคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียน

จากความสำคัญของปัญหาและภารกิจดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช ว่าขณะนี้ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช มีคุณลักษณะอย่างไร ระดับใด ครูผู้สอน ผู้บริหารโรงเรียน และผู้บังคับบัญชา มีความคิดเห็น แตกต่างกันหรือเหมือนกัน และประสบการณ์ในการรับราชการกับคุณลักษณะของผู้บริหารมีความสัมพันธ์กันหรือไม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหาร โรงเรียน ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน
ผู้บริหาร โรงเรียนและผู้บังคับบัญชาของผู้บริหาร โรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
นครศรีธรรมราช
2. เพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะของผู้บริหาร โรงเรียน ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน
ผู้บริหาร โรงเรียนและผู้บังคับบัญชาของผู้บริหาร โรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา
จังหวัดนครศรีธรรมราช
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ ระหว่างประสบการณ์ในการรับราชการกับคุณลักษณะ
ของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช

กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัย

1. ครู ผู้บริหาร โรงเรียนและผู้บังคับบัญชาของผู้บริหาร โรงเรียน มีความคิดเห็นต่อ
คุณลักษณะของผู้บริหาร โรงเรียน แตกต่างกัน
2. ประสบการณ์ในการรับราชการกับคุณลักษณะของผู้บริหาร มีความสัมพันธ์กัน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้ ศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหาร โรงเรียน ตามความคิดเห็นของครู ผู้สอน ผู้บริหารโรงเรียนและผู้บังคับบัญชาของผู้บริหาร โรงเรียน สำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1. ตัวแปร

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ เพศ ตำแหน่ง และประสบการณ์ในการรับราชการของครูผู้สอน ผู้บริหารโรงเรียน และผู้บังคับบัญชาของผู้บริหารโรงเรียน

ตัวแปรตาม ได้แก่ คุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียน ประกอบด้วยคุณลักษณะ 5 ด้าน คือ

- 1.1 ด้านความสามารถ
- 1.2 ด้านความสำเร็จ
- 1.3 ด้านความรับผิดชอบ
- 1.4 ด้านคุณธรรม
- 1.5 ด้านสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูผู้สอน ผู้บริหารโรงเรียน และผู้บังคับบัญชาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช ครูผู้สอน 10,377 คน ผู้บริหารโรงเรียน 773 คน และ ผู้บังคับบัญชาของผู้บริหารโรงเรียน 49 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ครูผู้สอน 370 คน ผู้บริหารโรงเรียน 260 คน และผู้บังคับบัญชาของผู้บริหารโรงเรียน 49 คน

นิยามศัพท์เฉพาะ

คุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ลักษณะทางร่างกายและการแสดงออกทางพฤติกรรมบุคคลพิจารณาจากพฤติกรรมของผู้บริหารโรงเรียน ตามแนวคิด 5 ด้าน คือด้านความสามารถ ด้านความสำเร็จ ด้านความรับผิดชอบ ด้านคุณธรรม และด้านสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม

ด้านความสามารถ หมายถึง ดำเนินการบริหารตามหลักวิชา มีความสามารถในการกำหนดงาน มีความสามารถกำกับดูแลครู มีความสามารถในการเป็นแบบอย่าง มีความสามารถในการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล มีความสามารถในการพัฒนาปรับปรุงงาน มีความสามารถในการติดต่อสื่อสาร มีความสามารถในการแก้ปัญหาที่มีความหนักแน่น อดทนไม่ท้อถอย และมีความสามารถสร้างความมั่นใจให้กับผู้ร่วมงาน

ด้านความสำเร็จ หมายถึง ความรู้ความเข้าใจวิธีการทำงานให้สำเร็จ มีการจัดระบบงานไว้เป็นอย่างดี เลือกแบบการบริหารงานอย่างเหมาะสมกับภารกิจ มีการประเมินความก้าวหน้าของงาน มีความละเอียดฉลาด มีความรู้ความเข้าใจในลักษณะงานที่ปฏิบัติ มีความรู้กฎระเบียบแบบแผนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน มีความรู้ความเข้าใจนโยบาย แผนงานของกระทรวง มีความรู้ความสามารถในการจัดการศึกษา มีความรู้ความเข้าใจเห็นความสำคัญของการวิจัยชั้นเรียน

ด้านความรับผิดชอบ หมายถึง เป็นคนตรงต่อเวลา มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่เป็นที่พึงของครูได้ เอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขครู มีความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นคนไม่โลเลเปลี่ยนใจง่าย ถือเอาประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก บริหารงานตามนโยบายมีเป้าหมายเป็นไปตามวัตถุประสงค์ มีความมั่นคงในสิ่งที่ถูกต้อง มีความปรารถนาในงานที่ทำให้ก้าวหน้า

ด้านคุณธรรม หมายถึง มีความหนักแน่นไม่หุนเหิน มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความยุติธรรม มีความสุภาพอ่อนน้อม มีความจริงใจต่อผู้ร่วมงาน มีอารมณ์เยือกเย็น รู้จักให้อภัยไม่มีจิตใจอาฆาตพยาบาท มีจิตใจเป็นกลางไม่ลำเอียง มีศีลธรรมและวัฒนธรรมอันดีงาม เป็นตัวอย่างที่ดีในด้านคุณธรรม

ด้านสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม หมายถึง ฐานะทางเศรษฐกิจมั่นคง ความเป็นอยู่เรียบง่ายประหยัด มีความประพฤติเหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ ชีวิตครอบครัวราบรื่น เป็นที่นิยมชมชอบของผู้คนในสังคม มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ให้ความช่วยเหลือสังคมเป็นสมาชิกขององค์กร/ชมรม การมีส่วนร่วมในองค์กร/ชมรม การรู้ถึงความต้องการความสนใจของเพื่อนร่วมงาน

ผู้บังคับบัญชาของผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ ผู้ช่วยหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด และผู้ช่วยผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช

ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการโรงเรียน ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช

ครูผู้สอน หมายถึง ข้าราชการครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช

ประสบการณ์ในการรับราชการ หมายถึง จำนวนปีที่ดำรงตำแหน่งเป็นข้าราชการ

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ได้ทราบเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียน ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน ผู้บริหารโรงเรียนและผู้บังคับบัญชาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด นครศรีธรรมราช เพื่อเป็นการเพิ่มพูนองค์ความรู้ในสาขาวิชาการบริหารการศึกษา
2. ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองของผู้บริหารโรงเรียน อันจะนำไปสู่การพัฒนา บุคลากรในโรงเรียน และพัฒนาไปสู่ผู้เรียนและบุคลากรอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา
3. ใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายในการพัฒนาผู้บริหารโรงเรียน